

TEMATICA ȘI ORIENTAREA IDEOLOGICĂ A PUBLICAȚIEI SOCIALISTE BRAȘOVENE „DREPTATEA” (1921)

de IOAN GHIRAN

Prin forța sa de pătrundere și influențare prin operativitate și accesibilitate presa a constituit un instrument de prim ordin în mobilizarea proletariatului la lupta pentru făurirea Partidului Comunist Român.

Cu acest scop a apărut și la Brașov ziarul „Dreptatea”, „foaia muncitorilor și a țăranilor” — cum se menționează în subtitlu — proprietatea partidului socialist din Țara Bîrsei.

Intenția de a edita la Brașov o asemenea publicație o manifestă Tiron Albani la 14 aprilie 1921, cînd adresîndu-se prefecturii județului Brașov aduce la cunoștință decizia de a muta redacția și administrația ziarului din Cluj „Desrobirea” la Brașov „la dorința cititorilor din Țara Bîrsei”¹.

După două săptămîni (27 aprilie) pe documentul respectiv apare o mențiune de retragere a celor solicitate pentru că, la aceeași dată (27 aprilie) Iordan Velican din Brașov str. Coastei nr. 11, aduce la cunoștință prefecturii județului că începînd cu 1 mai 1921 va edita o foaie săptămînală cu titlul „Dreptatea” care va avea un caracter politic, economic și social. Editor și redactor responsabil Iordan Velican. Imprimarea se va face la tipografia „Unirea”, iar redacția și administrația în str. Vămii nr. 9 Brașov.

La această cerere înregistrată sub nr. 1933, cu data de 5 mai prefectura dă aprobare de editare².

Numărul 1 apare la 1 mai 1921 și încă din prima pagină se poate vedea programul politic pentru care editorii și-au propus să lupte cu toate forțele și mijloacele.

În articolul „Cine sîntem și ce voim” după ce se arată că autoritățile n-au aprobat apariția ziarului sub titlul „Desrobirea” (iată motivul menționii de

¹. Arh. st. Brașov, fond Prefectura județului Brașov, dosar nr. 133(1704), 1921.

². *Ibidem*, dosar nr. 148(1933), 1921.

retragere despre care s-a vorbit mai sus) în încheiere se spune: „Voim să biciuim toate relele care ne zdrobesc, voim să risipim întunericul ce învăluie mintea celor săraci și să facem lumină în jurul lor. Voim să desființăm toate nedreptățile din lume prin transformarea societății capitaliste în societatea socialistă... și să intronăm dreptatea, egalitatea și frățietatea“³.

Schimbarea orânduirii capitaliste fiind scopul declarat pentru care militau conducătorii „Dreptății“ este limpede că acest ziar se angaja încă de la primul său număr într-o luptă grea și plină de riscuri.

În tematica pe care o abordează și care integral urmărește demascarea și biciuirea nedreptăților sociale ale vremii — locul principal îl ocupa problematica legată de situația clasei muncitoare, de lupta de clasă a proletariatului, de organizarea sindicatelor muncitorești etc. Faptul că primul număr apare tocmai în ziua de 1 Mai, zi de luptă și de solidaritate a proletariatului de pretutindeni crează posibilitatea de a se sublinia rostul și însemnătatea acestei sărbători. „Ziua de 1 Mai cu flamura steagului roșu, cu lumina înțelepciunii și cu ciocanul puternic ne vestește venirea dreptății să risipească întunericul minților noastre și să zdrobească lanțurile robiei care ne încătușează“⁴.

Manifestările muncitorilor din ziua de 1 mai cu toate că „anul acesta (1921) se sărbătorește după posibilități, deoarece în multe locuri reacțiunea guvernului a împiedicat sărbătorirea așa cum se cuvine acestei zile mărețe“⁵, sînt menționate ca aspecte ale luptei proletariatului împotriva politicii de oprimare a mișcării muncitorești.

Din relatările despre modul cum s-au desfășurat aceste manifestări în Brașov, Sibiu, Făgăraș, reținem mai ales adunarea din sala Teatrului Național de la Brașov, la care au participat „peste 2 000 de muncitori“⁶, deoarece în afară de faptul că despre însemnătatea acestei zile au vorbit „I. Damian din București, în limba română“, Binder în limba germană și Carol Bartha în limba maghiară“ s-a adoptat și o moțiune prezentată adunării de Tiron Albani, care cuprinde unele revendicări politice deosebit de importante pentru dezvoltarea în continuare a mișcării muncitorești.

„Muncitorimea socialistă din Brașov — se arată în moțiune — în adunarea sa de 1 Mai trimite salutul său călduros proletariatului din toată lumea. Se declară solidară cu toți tovarășii prizoniți și întemnițați din România... Constată că aceste prigoniri sînt departe de a intimida muncito-

³ „Dreptatea“ nr. 1 din 1 mai 1921, p. 1. (Deoarece toate numerele acestui ziar au apărut în 1921, în continuare nu vom menționa anul).

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*, nr. 2 din 8 mai, p. 2

rimea, din contră întăresc și mai mult credința că dreptatea pentru clasa muncitoare numai atunci va veni când vom înfrînge puterea burgheziei și vom întrona un nou sistem social... Adunarea protestează contra răpirii libertăților de întrunire de asociere și de presă... consideră ca un abuz de putere scoaterea clasei muncitoare de sub scutul legii și întemnițarea conducătorilor ei...“⁷.

Un loc însemnat în paginile ziarului „Dreptatea“ îl ocupă descrierea situației grele a muncitorilor din diferitele ramuri industriale — din Brașov sau din alte regiuni ale țării — care, în schimbul unei munci istovitoare sînt plătiți cu salarii de mizerie.

Aspectul cel mai important constă însă în faptul că știrile nu sînt pur și simplu o înșiruire de date, cifre, nume ci sînt luate drept argumente pentru a ilustra o stare de lucruri intolerabilă pentru cei exploatați. Vorbind despre starea minemilor din Cristian și despre faptul că la începutul lunii iunie au fost concediați 100 de muncitori, ziarul scoate în evidență condițiile extrem de grele în care se lucrează — „pompele care alimentează cu aer sînt foarte uzate și astfel aerul ce se pompează nu e suficient pentru organismul muncitorilor“⁸ — pentru ca în încheiere să constate o foarte tristă realitate: „Iată cu ce recompensează capitaliștii pe muncitori. După ce zeci de ani de-arîndul au stors vlaga muncitorilor la un moment dat sînt concediați lăsîndu-i fără pîine“⁹.

Exemple asemănătoare se întîlnesc frecvent în această publicație — la fabrica „Schiel“ din Brașov¹⁰, la fabrica de bere „Czell“ din Dîrste¹¹, la fabrica de celuloză din Zărnești¹² etc. — și deci însăși frămîntările muncitorilor sînt numeroase. Elementul cel mai important însă constă tocmai în faptul că toate aceste aspecte sînt prezentate în conjunctura generală a societății capitaliste, ca o consecință a modului de organizare a acesteia.

Deosebit de interesante sînt articolele care analizează unele aspecte ale vieții muncitorilor în legătură directă cu măsurile și legile antimuncitorești adoptate în această vreme.

Iată un exemplu concludent. „E a treia săptămîină de cînd robii minelor de aur ai societății „Ruda-12 Aposoli“ au scăpat ciocanul din mîină și astfel

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem*, nr. 8/19 iunie, p. 3.

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem*, nr. 4/22 mai p. 4.

¹¹ *Ibidem*, nr. 9/26 iunie, p. 4.

¹² *Ibidem*, nr. 18/11 septembrie p. 3.

s-a făcut greva. Zicem că au scăpat ciocanele din mână că nu se putea să le fi azvîrlit că ar fi intervenit jandarmeria să execute legea contra grevelor a lui Trancu Iași. Atunci cînd legea te oprește să-ți astîmperi foamea, cînd stăpînul tău fiind la rădăpostul legii contra grevelor îți taie cîte o bucățică din mîlaiul ce ți-l dă, pentrucă-i aduni averi... nu-ți mai rămîne alta de făcut decît să dai cu ciocanul pînă va cădea singur din mîini“¹³.

Ziarul „Dreptatea“ nu se rezumă însă numai la constatarea fenomenului social, la înregistrarea obiectivistă a unor reglementări prin care burghezia și moșierimea urmărește să-și consolideze pozițiile dominante și să stoarcă profituri maxime prin intensificarea exploatării. Prin paginile sale adeseori aceste legi sînt puse la stîlpul infamiei arătîndu-se atît rădăcinile lor de clasă cît și consecințele tragice ale acestora pentru viața celor oropsiți.

Iată cum este prezentată tocmai legea inspirată de Trancu—Iași la care ne-am referit mai sus: „... legea contra grevelor dă un colorit legal regimului de terorizare a muncitorimii. Profitînd de această stare de lucruri patronii capitaliști au redus salariile muncitorilor aproape la jumătate înrăutățind și condițiile de muncă“¹⁴.

În același mod este relatat adevăratul conținut al măsurilor luate de guvernanți în legătură cu un nou sistem de impozare a veniturilor. „Ca întotdeauna... cei păgubiți au fost tot săracii. Cît privește argumentul că toți trebuie să aducă jertfă (argument folosit de cercuri conducătoare burgheze pentru justificarea acestei măsuri — n.n.) îl cunoaștem de mult... Cei exploatați au adus demult suprema jertfă prin faptul că au tolerat și tolerează încă sistemul care-i jupoaie“¹⁵.

Un adevărat rechizitoriu împotriva legii organizațiilor profesionale îl constituie moțiunea adoptată la conferința sindicală de la Ploești din 26 iunie 1921, pe care „Dreptatea“ o aducea la cunoștință publică: „Această lege... prin dispoziții reacționare... introduce amestecul direct al autorităților în funcționarea internă... a organizației călcînd prin aceasta constituția țării“^{15 a}.

Dacă pe de o parte, întreaga legislație antimuncitorească este prezentată în fața celor exploatați ca o adevărată ofensivă a patronilor împotriva nivelului de trai și pentru intensificarea exploatării, pe de altă parte ziarul aduce în fața cititorilor săi numeroase exemple semnificative pentru această stare de lucruri.

¹³ *Ibidem*, nr. 15/21 august, p. 2.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 8/19 iunie p. 1.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 3/15 mai, p. 1.

^{15 a} *Ibidem*, nr. 10/3 iulie, p. 3.

În numărul din 19 iunie se anunță concedierile masive făcute la Cluj de patronii din sectorul prelucrării lemnului cu scopul reducerii salariilor. „Ei (patronii — n.n.) nu sînt trași în fața curții marțiale. Nici chiar legea lui Trancu nu li se aplică”¹⁶.

Pentru același motiv — concedieri și reduceri de salarii — „lucrătorii lem-nari și tîmplari din Tîrgu-Mureș sînt în grevă”¹⁷.

La Brașov, patronii croitori au luat hotărîrea de a impune lucrătorilor un salariu mai mic „cu 50 de procente”, condiție pe care aceștia din urmă să o accepte în scris sub semnătură cu toate că prin măsura respectivă se încalcă contractul de muncă încheiat în decembrie 1920¹⁸.

Important de semnalat este și faptul că prin intermediul ziarului „Drep-tatea” este sprijinită direct lupta grevistă a diferitelor categorii de muncitori din unele centre industriale, atrăgîndu-se atenția celor cu meserii similare să nu se prezinte în orașele unde tovarășii lor sînt în grevă.

Astfel, pentru a veni în ajutorul lucrătorilor lem-nari din Cluj se anunță: „Deoarece capitaliștii sînt ocrouiți de guvern noi avizăm pe toți lucrătorii în lemn din țară să nu călătorească la Cluj”¹⁹ sau „Tipografii să nu plece la Sibiu, Timișoara și Tîrgu-Mureș”²⁰ etc.

Întrucît lupta proletariatului din România nu putea avea sorți de iz-bîndă decît prin unirea tuturor forțelor într-o mișcare unică și puternică, deziderat pentru realizarea căruia luptau toate forțele avansate din con-ducerea mișcării muncitorești, în paginile ziarului se defășoară o activitate susținută pentru refacerea mișcării sindicale greu lovită după greva generală din octombrie 1920. Problema reorganizării sindicatelor apare ca primor-dială în lupta proletariatului mai ales după intervenția brutală a autori-tăților în desfășurarea lucrărilor congresului de creare a P.C.R. din 8 mai 1921 și arestarea congresiștilor.

În articolul „Importanța mișcării sindicale”, după ce se arată situația foarte grea a muncitorimii care în afara lipsei de lucru și scumpirea cres-cîndă a traiului trebuie să suporte tot felul de taxe și impozite, împotriva căreia s-au emis o serie de legi, căreia i s-au arestat conducătorii, se arată în încheiere: „De netăgăduită importanță este și necesitatea imperioasă de a se unifica întreaga mișcare sindicală din țară”²¹.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 8/19 iunie, p. 4.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 9/26 iunie, p. 4.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 3/3 iulie, p. 4.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 8/19 iunie, p. 4.

²⁰ *Ibidem*, nr. 17/4 septembrie, p. 4.

²¹ *Ibidem*, nr. 9/26 iunie, p. 1.

În acest sens un loc important este acordat în paginile ziarului Conferinței sindicatelor muncitorești de la Ploiești din 26 iunie 1921 al cărei rezultat principal este hotărârea de refacere a mișcării sindicale.

În sprijinirea ideii de reorganizare a sindicatelor în conformitate cu interesele clasei muncitoare, „Dreptatea” publică atât extrase din statutele unor uniuni sindicale pe ramură, cât și informații despre modul de desfășurare a unor conferințe și consfătuiri ale sindicatelor, toate însoțite de aprecieri și comentarii menite să mobilizeze muncitorimea la luptă pentru apărarea drepturilor sale.

Informînd despre conferința uniunii lucrătorilor în lemn din România ținută în Cluj (25—26 iulie), la care au participat reprezentanți din Cluj, Brașov, Arad, Tg. Mureș, Timișoara, Petroșeni, Sibiu, Reghin, Gheorgheni și la care rezoluția adoptată în unanimitate se pronunță pentru unitatea mișcării sindicale, ziarul încheie: „Mișcarea sindicală se îndreaptă pe calea cea bună”²².

În același fel se apreciază și hotărârea comisiei regionale din Brașov de a convoca în acest oraș pentru 17 septembrie „un Congres sindical regional la care să participe tovarășii din județele Brașov, Odorhei, Ciuc, Făgăraș și Treiscaune” și care trebuie să aibă loc din „nevoia imperioasă de organizare”²³.

Faptul că ziarul „Dreptatea” se subintitulează „foaia muncitorilor și a țăranilor” este foarte întemeiat pentru că alături de muncitorime este larg prezentată și situația țăranimii cu toate problemele ei grele și dureroase.

Dintre toate, problema a cărei rezolvare dreaptă țăranii o așteptau cu mare nerăbdare, era reforma agrară. Ea va fi de altfel punctul principal în jurul căruia se vor concentra aproape toate dezbaterile legate de viața țăranimii din această vreme, dezbateri care în bună parte vor fi publicate în paginile „Dreptății”.

Punctul de vedere al elementelor revoluționare care susținea o expropriere totală și împărțirea pământului la țăranii fără nici un fel de răscumpărare, este puternic și convingător susținut în paginile ziarului „Dreptatea”.

Încă din primul număr, în articolul „Dreptatea” — foaia țăranilor” se precizează atitudinea acesteia față de reforma agrară: „Cea mai mare înșelăciune se face cu reforma agrară. Boierii induc poporul în greșală cu felul cum fac ei împărțirea pământului. Ei vînd pământul pe bani scumpi țăranilor, după ce aceștia l-au plătit cu sîngele lor. Noi vom începe lupta mai

²² *Ibidem*, nr. 14/31 iulie, p. 3.

²³ *Ibidem*, nr. 16/28 august, p. 4.

aprigă cu voi, frați țărani, pentru drepturile voastre. În primul rînd pretindem pămînt gratuit țăranilor. Pămîntul e a celor ce-l muncesc... Instrumente agricole țăranilor!“²⁴.

Dreptul incontestabil al țăranilor asupra pămîntului este argumentat nu numai prin aceea că ei l-au muncit întotdeauna ci și prin explicarea istorică a formării mării proprietăți funciare care a apărut ca urmare a depozitării forțate a țăranilor de pămînt, prin jaf și înșelăciune.²⁵

De altfel în numărul 2 din 8 mai, pentru a-i convinge pe țărani că cei ce le apără interesele sînt numai muncitorii, „Dreptatea“ publică un „extras din programul agrar expus în fața congresului din București“ — congresul de făurire al P.C.R.

Cea mai mare nedreptate pe care guvernarea o impun țărănimii cu prilejul reformei și pe care „Dreptatea“ o înfierează în fața opiniei publice este răscumpărarea pentru pămînt. „Nu se teme oare boierimea că țara îi va cere odată socoteală? Marile moșii au ajuns în mîinile ei acum 200—300 de ani prin furt și jaf. Ce-ar fi oare dacă țărănimea ar cere și ea arîndă pe 200 de ani? Și ar avea mai mult drept la această arîndă decît au boierii la prețul pămîntului căci țăranii nu numai că și-au pierdut moșia pe nedrept ci au și lucrat-o pe degeaba în folosul boierilor“²⁶.

Cînd după votarea legii de împrumut s-a trecut la aplicarea ei iar țărănimea a fost din nou în numeroase cazuri victime a numeroase abuzuri și înșelăciuni din partea marilor moșieri, „Dreptatea“ adresează un apel țăranilor în care se spune: „Veniți cu noi frați țărani, căci numai noi știm durerile voastre și numai prin unire cu noi puteți vindeca rănile noastre. Noi vă întindem mîna frățească de ajutor căci și noi sîntem, oropsiți ca și voi“²⁷.

Demn de remarcat în atitudinea acestei publicații față de problema țărănească este nu numai argumentația temeinică și logică de nezdruncinat ci și patetismul multor articole sau reproduceri din creația literară în care este oglindită viața mizeră a țăranului în contrast cu viața de huzur a celor bogați.

Plasată în anii de după primul război mondial, cînd foamea putea fi înfrînită în pragul tuturor caselor țăranilor săraci, poezia lui Ioan Păun-Pincio — „Pe stradă“, în care la un ospăț cu risipă de bunătate privesc prin geamul luminat doi țărani flămînzi, este de-a dreptul zguduitoare.

²⁴ *Ibidem*, nr. 1/1 mai, p. 2.

²⁵ *Ibidem*, nr. 2/8 mai, p. 3.

²⁶ *Ibidem*, nr. 1/1 mai, p. 2.

²⁷ *Ibidem*, nr. 11/10 iulie, p. 3.

„Te uită-n rînd cu dînșii stă și-un cîine!

De-o fi și-n rai c'aici atîta pîine

Eu n-aș mai vrea s-apuc ziua de mîine“²⁸.

Încă de la apariție, „Dreptatea“ își propune să adune în jurul său toate categoriile de exploatați, pe toți acei a căror muncă este furată de către asupritori. În rîndul acestora sînt fără îndoială și funcționari, învățători, profesori, a căror situație este prezentată cu un ascuțit spirit de analiză.

Articolul cel mai semnificativ din acest punct de vedere este cel intitulat „Mișcarea funcționarilor“²⁹, care aparține militantului și publicistului comunist Ilie Cristea³⁰. Deși în multe cazuri — se arată în articol — funcționarii au pornit o mișcare serioasă pentru îmbunătățirea situației lor materiale, toată activitatea lor se mărginește la proteste în care „țin să accentueze mereu că sînt un element de ordine“. Pornind de la această constatare autorul analizează situația funcționarului salariat în societatea capitalistă care „nu aparține burgheziei ci proletariatului. Că el săvîrșește o muncă intelectuală nu schimbă cu nimic situația: ca și muncitorul manual ei au o singură marfă, un singur izvor de trai, puterea de muncă“.

Un loc important acorda ziarul problemelor de învățămînt căruia „Stă-pînirea niciodată nu i-a dat atenția cuvenită“³¹ și implicit slujitorilor învățămîntului, învățătorii și profesorii care adesea din cauza salariilor total nesatisfăcătoare, demisionează³² sau pur și simplu părăsesc școala „în urma salariului dat de stat din care nu puteau să trăiască“³³.

Privită în ansamblu întreaga problematică majoră a publicației socialiste brașovene „Dreptatea“ este abordată de pe pozițiile revoluționare ale proletariatului cu scopul de a canaliza lupta unită a maselor asupra împotriva exploatării capitaliste. Dar cel mai de seamă eveniment reflectat în paginile sale este Congresul de la 8 mai 1921, Congres care marchează o cotitură radicală în istoria mișcării muncitorești din România. De altfel apariția ziarului în această perioadă este edificatoare din acest punct de vedere. Congresul de

²⁸ *Ibidem*, nr. 15/21 august, pag. 1.

²⁹ *Ibidem*, nr. 1/1 mai, p. 3.

³⁰ Decizia Nr. 2217/1928, a consiliului arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu de punere sub acuză disciplinară a profesorului Ilie Cristea de la liceul Andrei Șaguna din Brașov. Arhiva personală a Dr. Marcel Cristea București.

³¹ „Dreptatea“, nr. 10/3 iulie, pag. 1.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, nr. 17/4 septembrie, pag. 3.

făurire a Partidului Comunist Român, aspirație fierbinte a întregului proletariat, este salutat cu entuziasm în articolul „În fața congresului” publicat în numărul 2 din 8 mai 1921. În același articol sînt prezentate succint atît condițiile în care congresul își desfășoară lucrările cît și principalele obiective pe care acesta și le propune spre rezolvare.

„Congresul acesta — se spune în articol — e chemat să arate că muncitorimea terorizată nu s-a intimidat ci din contră s-a oțelit sub bățiile, închisorile și prigonirile la care a fost supusă... pentru că a îndrăznit să se apere contra exploatării. Congresul va dovedi că încercările de dezbinare n-au reușit. Cea mai mare și mai grea misiune a congresului este de a crea baza solidă și temeinică pe care să se clădească mișcarea muncitorească mare, serioasă și conștientă. Trebuie constituit un mare program de organizare sistematică cu statute bine chibzuite cari să creeze în partid disciplina de fier, fără de care nu ne putem ridica la înălțimea chemării noastre”.

Vorbindu-se în continuare despre necesitatea organizării țărănimii, a sindicatelor, a educării maselor de muncitori și țărani prin răspîndirea „ideilor mărețe ale socialismului științific și revoluționar” ziarul arată în continuare că toate acestea îndreptățesc „muncitorimea subjugată... să-și pună nădejdea în congresul ce se ține azi la București”.

„Evenimentele dramatice care au urmat — arestarea participanților la congres, întemnițarea și torturarea acestora, frămîntările stîrnite în întreaga țară de acest act samavolnic — își găsesc un larg ecou în paginile „Dreptății”, confirmîndu-se încă o dată orientarea sa revoluționară. În articolul „Arestarea socialiștilor”³⁴ este înfierat actul de „ieftină voinicie” săvîrșit de guvern.

Cazul comuniștilor arestați se discută și în parlament unde deputații dr. N. Lupu, Toma Dragu, N. D. Cocea protestează cu energie împotriva acestui act fără precedent, iar ziarul „Dreptatea” reproduce argumentele temeinice folosite pentru demascarea samavolniciei. Printre arestați fiind și unii deputați, dr. N. Lupu arată în cuvîntul său că în împrejurările date „nu putea fi arestat nici un simplu om... În nici un parlament din lume în capul nimănui n-a putut trece ideea să se aresteze un deputat pentru părerile sale”³⁵.

Chiar dacă unii deputați din opoziție se ridică împotriva arestării comuniștilor nu din convingeri politice ci mai degrabă din dorința de a critica guvernul, aceasta nu schimbă cu nimic o realitate în care de frica muncitorimii organizate guvernării recurg la măsuri teroriste absurde. Pentru că abuzul de

³⁴ *Ibidem*, nr. 4/22 mai, p. 1.

³⁵ *Ibidem*, nr. 5/29 mai, p. 1.

putere nu se mărginește numai la arestare. El merge mai departe terorizînd reprezentanții muncitorimii în închisoarea de la Văcărești și înscenînd în cele din urmă odiosul proces din Dealul Spirei.

În numărul din 12 iunie „Dreptatea“ relatează unele aspecte de la închisoarea Văcărești în care deținuții politici adeseori sînt tratați mai rău decît deținuții de drept comun. „Nu se permite deținuților să aibă nici un contact cu familiile lor. Mîncarea ce li se dă e stricată și nu se permite aducerea mîncării de afară așa că mulți s-au îmbolnăvit. Tov. deputat Cristescu zace în pat bolnav“³⁶.

Se relatează în continuare cum în ziua de 31 mai căpitanul Antonescu — comandantul detașamentului de gardă al închisorii — împreună cu un alt ofițer, beți amîndoi, au început să-i brutalizeze pe arestați lovindu-i cu cravașa³⁷.

Este știut faptul că întreaga țară a fost cuprinsă de revoltă și în mod deosebit organizațiile muncitorești au protestat cu toată energia împotriva brutalităților cu care reacțiunea burghezo-moșierească a intervenit în congresul din 8 mai 1921. Pe această linie se înscrie și atitudinea muncitorimii brașovene pe care „Dreptatea“ o aduce la cunoștința opiniei publice.

Astfel cu prilejul adunării Partidului Socialist din Țara Bîrsei din 9 iunie 1921 cei prezenți sînt informați de către Carol Bartha și Nicolae Popa despre congresul de la București și arestarea delegaților. „Strigăte și proteste au întrerupt pe orator cînd a vorbit de purtarea scandalosă a guvernului“³⁸. Cu acest prilej Tiron Albani prezintă adunării o moțiune în care se spunea: „Membrii partidului socialist din Brașov întruniți în adunarea generală ascultînd raportul Comitetului executiv privitor la evenimentele petrecute la București cu ocazia Congresului socialist din 8—12 Mai protestează energic contra procedurii samavolnice a guvernului care a îndrăznit să aresteze din plin congres 70 delegați ai muncitorimei... Muncitorii adunați își exprimă disprețul lor față de acest sistem de guvernare și pretind guvernului... să se redea libertatea țovarășilor arestați pe nedrept“³⁹. Fără îndoială că moțiunea a fost și mai energică, în termeni și mai aspri, dar mai bine de o treime din textul ei a fost tăiat de cenzura care foarte frecvent intervine în paginile „Dreptății“.

Pentru a demonstra și mai convingător în fața cititorilor săi că arestarea delegaților la Congresul din 8 Mai este un act abuziv nemaiîntîlnit, „Drep-

³⁶ *Ibidem*, nr. 7/12 iunie, p. 1.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, nr. 8/19 iunie, p. 4.

³⁹ *Ibidem*.

tatea“ publică rezultatele unei investigații făcute în rîndul unor personalități marcante ale vieții politice și culturale contemporane cărora li s-au adresat întrebările :

1) Este legală arestarea congresiștilor comuniști?

2) Ce urmări poate avea un asemenea act asupra libertății gândirii și integrității caracterului generației noastre?

Iată unele răspunsuri date de cei cărora li s-au pus întrebările.

Nicolae Iorga: „Pentru crimă de stat poate fi arestat cineva oriunde; pentru simple idei politice, nicăieri“.

Dr. N. Lupu: „Cred că chiar cei care au săvîrșit-o, dacă au vreo conștiință, după propria lor gândire, știu că au făcut o samavolnicie... Arestarea e cinică și făcută în condiții dezonorante pentru țară“.

C. Rădulescu-Motru: „Ridicarea pe sus a unui întreg congres politic care se ținea cu ușile deschise în fața presei și a autorităților... este un fapt rar poate unic în istoria popoarelor guvernate pe baza unei constituții liber adoptate“⁴⁰.

Sfidînd toate protestele împotriva acestei măsuri, autoritățile intensifică teroarea și hotărăsc în cele din urmă scoaterea Partidului Comunist Român în afara legii. Prevăzînd o asemenea evoluție ziarul „Dreptatea“ adresează un apel călduros muncitorilor pentru a continua lupta în noile condiții. „Rămîne deci să continuăm lupta... Adunîndu-ne rîndurile să ținem piept tuturor atacurilor... iar dacă prigoana va continua și muncitorii vor fi siliți să înceapă lupta ilegală noi nu ne vom lua nici o răspundere“⁴¹.

Ducînd o luptă deosebit de grea dar justă și plină de abnegație, nu este de mirare că „Dreptatea“ a fost în mod barbar forfecată de cenzură. Din cele 76 de pagini apărute în 19 numere în intervalul 1 mai — 18 septembrie 1921, cu o întrerupere de două săptămîni (7—14 august), în 56 de pagini cenzura a făcut tăieturi de la 5—6 rînduri pînă la două coloane din trei cîte avea o pagină⁴².

În aceste condiții era firesc să nu apară decît foarte rar semnăturile reale ale autorilor. Cele mai multe articole sînt nesemnate și acolo unde apar — foarte rar — semnăturile sînt marcate fie prin pseudonime (Titus, Toporaș, Livius) fie prin inițiale („A“, „N.P.“, „C.L.“ etc.).

Deși perioada în care a apărut este foarte scurtă, „Dreptatea“ a marcat un capitol deosebit de important în lupta proletariatului din Țara Bîrsei îm-

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 9/26 iunie, p. 3.

⁴¹ *Ibidem*, nr. 6/15 iunie, p. 3.

⁴² *Ibidem*, nr. 14/31 iulie.

potriva exploatării capitaliste, pentru făurirea unui partid revoluționar marxist al clasei muncitoare din țara noastră.

Poate că activitatea acestui valoros ziar în direcția mobilizării proletariatului la acțiuni conștiente s-ar putea rezuma în una din numeroasele strofe de poezie revoluționară întâlnite frecvent în paginile sale.

„Dreptatea nu e printre stele

E numa-n brațele-ți de fier

De știi să te slujești de ele

Te-or auzi și cei din cer“⁴³.

---

⁴³ *Ibidem*, nr. 13/24 iulie, p. 2.

Fig. 1. Primul număr al ziarului „Dreptatea”, apărut la 1 mai 1921.

Dreptatea

Foia muncitorilor și a tărănilor.

Redacția și administrația:
Braşov, Strada Vănil No. 9.

Apare în fiecare Duminică.

Abonamentul:
Pe 1 an 60 L. Pe 6 luni 30 L. Pe 3 luni 15 L.

Înstrăinarea socialistilor

Guvernul a făcut tardiv un gest de bunăvoință: pe triniți congresului socialist, cari aveau mandatul să voteze aderarea la Internaționala III-a în arestat și transportat la Văcărești.

Nu suntem dintre aceia, cari voiam să adoptăm fără rezerve tactica de luptă a socialistilor ruși; asta ar fi însemnat, ca muncitorimea să primească fără discuție toate indicațiunile venite de la Moscova, atitudinea ei politică și și-o fixa în ea în conformitate cu interesele și vederile ei proprii, ei subordonându-le pe cele ale părerilor altora.

Solidaritatea tuturor muncitorilor în lupta lor de clasă, solidaritatea necesară în fața corectorului internațional al capitalului, nu poate însemna supunerea și oboediența...

Întelegem foarte bine, că dreptatea socială nu se poate realiza fără apărare integrată a programului socialist. Că în vreme va exista proprietate particulară, vor fi vesicle exploatare și exploatați, favorizați și dezamoniți. Egalăm omului va găsi noi și noi firme, cu ajutorul cărora să stoarcă pe de-a-proapele său.

Dacă totuși există între noi divergențe de păreri, ele sunt cu privire la mijloacele de luptă și momentul realizării.

Cu o nouă formă socială să se poată realiza, ce trebuie să îndeplinească două condiții: a) obiectiv: vechea formă să dea faliment, neputând asigura producerea necesară; b) subiectiv: noua formă să fie cerută și înțelesă de majoritatea constanțelor unei societăți. După cum o clădire a trebuit să existe mai întâiu în cunoștința arhitectului, apoi să fie construită tot așa o formă socială trebuie să treacă mai întâiu în sufletul mulțimii, apoi să se prefacă în instituții.

Dacă crearea condițiunii subiective stă în puterea noastră, căci putem propaga ideile socialiste în ocarci cât mai largi, în schimb condiția obiectivă a mai mult sau mai puțin independenței de viața noastră.

Fără aceste condiții.

nu se poate produce, și chiar dacă se produce, rezultatele n'au răman.

Constatarea de mai sus nu trebuie să descuturăm pe nimic, căci nu suntem departe de realizarea aspirațiilor.

Războiul mondial cu nedreptățile înăuntră a trezie în sufletul marelui dorință, vagă, că-i drept, dar puternică de a schimba schema organizației politice.

Nu suntem departe, dar nici n'a sosit încă momentul.

Aliferea la Internaționala III-a nu prezintă deci vreo primejdie momentană și serioasă și guvernul — judecând din punctul lui de vedere — n'ar fi avut motive să înmănușăcă numărul muncitorilor cu încă vreo 80. Dacă totuși a făcut-o, ce l-a putut determina oare? A vrut să enclășă aplăuteze curciorul sovietic și expulsoare, cari se tem toată de viza "utopistă"? A vrut să fie strategic?

Se pare că e viza și alia.

Noi, din parte-ne, îl putem asigură, că n'a stricat cauza, ci unor oameni.

Situația politică internă

Situația internă, de putina spune că lost una din cele mai bogate în material de senzație. Cu demăsură două sunt evenimentele, cari au provocat discuții aprinse în presă și mai tarziu în parlament. Una, descoperirea fraudelor dela subiecționarea socialistilor. Dacă nu strein ar vrea să cunoască opinia publică și starea morali a societății românești, s-ar fi de-ajuns să audă despre cele două lapte, cari singure lipuresc totul.

Într-adevăr cum au fost arestați socialistii? Ministrul Agriculturii, în băgălele dela camera, n'a putut arăta un singur dect, de care să se fi făcut vinovați cei deținuți. Să presupunem, că socialistii nu urmăresc înalte idealuri umanitare, cari nu pot să încapă sub fruntea obțină a unui cloac, să presupunem că ei sunt niște elemente rele, niște criminali chiar. Și atunci pe ce bază, pe temelii cărui articol de lege au fost arestați? Iată vinovații lor, după declarațiile oicioase, au mărturisit intenția de-a răsturna actuala stare de lucruri. Guvernul, care este un numai apărător, ci și expresia ordinii sociale (nu-i învidios omărea!) s'a simțit dator să intervină în felul ăsta... Așa e logica. Dar — o întrebare numai — de când se condamnă intențiile? Când și unde au mai fost oameni, condamnați pentru *idei netrațite în fapte*? O da, stin! În Rusia țaristă cazurile au fost destul de numeroase! Va să zică, aici am ajuns...

De astăzi așezănată cu Rusia e foarte justă și în ce privește fraudele dela Aprovisionare. După unele zăre pagăbioase statule se cifrează în miliarde. Văgănoze întregi de mării au dispărut fără urmă, iar alte văgănoze a putrezit, în vreme că populația îndură cea mai nouă mizerie. O mare a trecut, înșel, în șarmă. S'au făcut interpretări în camera și președintele consiliului a dat asigurări, că vinovații vor fi urmăriți.

Cu toate acestea, n'întind sentimentali, nu ne îndulțim cu soarta bietilor 123ari, Cu

noștem de mult sistemul și putem prezice că în curând vor fi arestați și alții. În aceste timpuri înmănușăcă scandaluri parlamentare și nemărușăcă fraude ce se vor amăna moru, vor avea drept să facă mișcări chestiunea Aprovisionării. Raportul *adunător* va trece neclănat în șeamă. Totul e să se amâne ațerarea.

Bogații și săracii.

Soarele își trimite razele din ce în ce mai dogoritoare, iar vjeștorii încep a se mișca mai încet, coșteleși fiind de atmosfera caldă.

Băile cu hoteluri, restaurante și bodegi luxuase și încălzite cu buzuri, încep a fi ocupate. Vacanțe și concedii mai lungi sau mai scurte încep a se acorda. Costumele și locuințele deasemene se schimbă. Trăsurile și automobilele se aglomerează în regiunile climaterice.

Și dacă ne întrebăm, cine se bucură de toate aceste avantagi, nu putem răspunde tot nu înșine. Se bucură paraziții cari trăiesc dela exploatarea muncii altora și servii cărți se fochină și servesc interesele acestor clase.

Iar muncitorii, funcționarii și intelectualii exploatați și umiliți, nu și schimbă nici costumele nici locuința nici nutrența. Nu capătă nici concedii, nu se răfăie în automobile și trăsuri, și nici nu se bălăceie în băile recreative.

Ei trebuie să continue viața momețor, și să asude în biseră și uzina plină de pral și fum.

Titus

Viața e lupta robilor pentru libertate și a stăpânilor pentru putere. Viața nu poate fi dulce și înșelătoare, nu poate fi frumoasă și bună, atâta timp cât vor fi stăpâni și robi.

Maxim Gorkii.

Fig. 2. Un articol al lui Ilie Cristea — „Arestarea socialistilor“, publicat în „Dreptatea“ din 22 mai 1921.

Dreptatea

Foia muncitorilor și a țăranilor.

Redacția și administrația:
Braşov, Strada Vâmil No. 9.

Opere la Dispoziție Duminică.

Abonamentul:
Pe 1 an 50 L. Pe 6 luni 30 L. Pe 3 luni 15 L.

Svârcolirile oligarhiei boereste

Evenimentele petrecute în ultimul timp în viața politică sunt o nouă dovadă că se dă o luptă aprigă între oligarhia boerilor și populația țării românești.

Acei cari spunem sus și țără că nu există luptă de clasă și eccl cari călăuzesc despre „armata claselor” să privească cu atenție svârcolirile oligarhiei boerilor în luptele ce se dau în parlament în jurul reformei agrare și chiar în jurul votului femeilor.

Scandalurile din Parlament s'au făcut pentru prețul păcăntului, pentru felul de exproprie pe individ sau pe moșie, pe nou cât și cum să se facă exproprie și împroprietărire și pentru votul femeilor.

Acestea sunt pedoalele destul de interesante cari joacă un rol covârșitor în viitorul țării noastre, de aceea oligarhia se svârcolește ca șarpele călcat pe coadă, ca să și săvârească mai multe drepturi în folosul poporului pe care l-a sfors de veneci și pe care vrea să-l mai sforscă.

Ori cât se va abate, chiar de i va reuși guvernului oligarhic să facă o „lege” agrară neadecvată și plină de goliuri, problema va rămânea în ordinea zilei pînă când poporul însuși și o va rezolva după cum slăte al nevoia.

Un scriitor indian despre robie

Un mare scriitor indian are un scurt dialog intitulat „Gaza/ari”.

— Spune robule ieșit de-a forecat așa tare în lanțuri?

— Sărbătorii mele m'au ferocizat, răspunde robul. Am crezut că voi împinge toată lumea în bogăție și putere, în casa mea de țărani am născut impozitele pentru rege. Când m'a apucat omnia și am lăsat pe patul stăpînului meu. Când m'am deșteptat am băgat de seama că sunt prizonier în casa țărănului meu.

— Spune robule cine a făcut lanțul acestei puterii?

— Acest lanț l'am făcut eu însumi, cu multă îngheț și frică, răspunde robul. Am crezut că puterea mea, de nebirnic va străbui toată lumea, dar mie îmi va asigura o libertate neconturbată. Așa am lucrat zi și noapte în loc dogorilor și cu ciocane grele pînă ce în fine s'a terminat lucrarea și vîrșile de lanț s'au încheiat puternic una în alta, m'am pomenit că eu sunt prizonier în lanțul meu.

Robindranarâ Tagore

Strigăte de disperare

Demisiile învățătorilor

După o serie de intervenții, membrii și comisiunile stăpînirii de către țărani tormente, noaptea; vedem în ultimul timp că se a început o mișcare hotărâtă și energetică de a demisiona din posturi. Această mișcare se toare și ea se datorează condițiilor și și stărilor materiale timpurii țării.

Ef ectul acestei acțiuni, nu se va resfringe asupra învățătorilor, fiindcă o bună parte de trimisii buci și vor răbi, cu toate că o bună parte vor fi expropriați. Va răbi însă o bună parte învățătorii primar și secundar, astfel, că în loc de a se lăfina nouă școli se creș și în special în cele ce trebuie să se încheie și din goliile aceste părți vor se crea, fiindcă n'oi pe cine pune în celelalte.

Vom vedea ce măsuri se iau stăpînirea care ești călăuză și a dat atenție covârșită învățămîntului — de fapt învățămîntul pentru ea e parafon. Ori ea trebuie să încheie o mișcare de goli, sau cu stăpînirea învățătorilor o schimbare materială și un fond.

Dacă nu toate mărurile înalte Parlamentului nu s'a spus comarcel d-lui General, el a declarat că nu se va atinge în nici un caz de Constituția dela țări care prevede expropriearea numai a 2 mil. de hectare și că va face expropriearea așa făcută și nu se face „nedreptăți” proprietarilor.

Fig. 3. Una din numeroasele pagini ale ziarului „Dreptatea” amputate de cenzură.

DIE THEMATIK UND DIE IDEOLOGISCHE AUSRICHTUNG DER SOZIALISTISCHEN ZEITUNG „DREPTATEA“ — BRAȘOV (KRONSTADT) 1921

(ZUSAMMENFASSUNG)

In der Zeit des gewaltigen revolutionären Aufschwungs nach dem ersten Weltkrieg war die Gründung der Rumänischen Kommunistischen Partei die wichtigste Aufgabe des Proletariats aus Rumänien. Die Presse hatte eine wichtige Rolle bei der Vorbereitung und Verwirklichung dieses für die Arbeiterbewegung bedeutungsvollen Aktes. Mit diesen Zielsetzungen begann in Brașov (Kronstadt) am 1. Mai 1921 die sozialistische Zeitung „Dreptatea“ (Die Gerechtigkeit) ihre Tätigkeit. In den Spalten dieser Zeitung wurde das besonders schwere Leben der Arbeitermassen widerspiegelt und mit Begeisterung für die Beseitigung der kapitalistischen Gesellschaftsordnung, für die Errichtung einer Gesellschaftsordnung ohne Ausbeutung, für die sozialistische Gesellschaftsordnung gekämpft. Obwohl die Zeitung nur kurze Zeit erschien (Mai-September 1921) stellt sie durch die behandelte Thematik und ihre politische Ausrichtung ein wichtiges Zeugnis der Geschichte der Arbeiterbewegung in Rumänien dar.

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN

- Abb. 1. Die erste Seite der ersten Ausgabe der Zeitung „Dreptatea“ (Die Gerechtigkeit).
Abb. 2. Ein Aufsatz von Ilie Cristea „Die Verhaftung der Sozialisten“ in der Ausgabe der „Dreptatea“ vom 22. Mai 1921.
Abb. 3. Eine der zahlreichen von der Zensur verstümmelten Seiten der Zeitung „Dreptatea“.